

МЕЃУНАРОДЕН УНИВЕРЗИТЕТ ВИЗИОН
UNIVERSITETI NDËRKOMBËTAR VIZION

INTERNATIONAL VISION UNIVERSITY
ULUSLARARASI VIZYON ÜNİVERSİTESİ

Prof. Dr. Adnan VRAYNKO

**GENEL CERRAHİ ve HEMŞİRELİK
BAKIMI**

Sağlık Bilimleri Fakültesi

Kuzey Makedonya – Gostivar, 2025

Genel Cerrahi

Yazarlar:

Prof. Dr. Adnan VRAYNKO

Dr. Elif VRAYNKO

Öğr. Gör. Beyhan USLU

Danışmanlar:

Prof. Dr. Skender Saidi – Üroloji Kliniği, Tıp Fakültesi, Kiril ve Metodiy Üniversitesi -Üsküp, Öğretim Üyesi

Prof. Dr. Recep Selmani – Diğestiv Cerrahi Kliniği, Tıp Fakültesi, Kiril ve Metodiy Üniversitesi -Üsküp, Öğretim Üyesi

Editör:

Prof. Dr. Fadıl HOCA – Uluslararası Vizyon Üniversitesi – Kurucu Rektörü

Yayımcı:

Uluslararası Vizyon Üniversitesi, Gostivar, Kuzey Makedonya

Lektör:

İbrahim YUSUF

Tasarımcı:

Mr. Yekin ABAZ

Leyla İLYAZ

Yayın yılı: 2025

Tiraj: 200

Basımevi: Print Factory DOOEL Skopje

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	III
GÖRSELLER LİSTESİ	VIII
TABLolar LİSTESİ.....	IX
ŞEKİLLER LİSTESİ	IX
KISALTMALAR LİSTESİ.....	X
ÖNSÖZ.....	12
GİRİŞ	14
1. CERRAHİ.....	15
1.1. CERRAHİNİN TANIMI VE CERRAHİNİN ADIMLARI	15
1.2. CERRAHİNİN TARİHÇESİ	18
1.2.1 İlk Dönem (M.Ö.10000-3000).....	21
1.2.2 Antik Çağ Cerrahisi (MÖ 3000-MS 500).....	21
1.2.3. Orta Çağ Cerrahisi (MS 500-1500)	23
1.2.4. Rönesans Dönemi (1500-1800).....	24
1.2.5. Modern öncesi Cerrahi (1800-1900)	24
1.2.6. Modern Cerrahi Dönemi (1900-Günümüz).....	25
2. CERRAHİ ASEPSİ, ANTİSEPSİ.....	27
2.1. ASEPSİ ANTİSEPSİNİN TARİHÇESİ	27
2.2. ASEPSİ.....	31
2.2.1. Asepsinin Bölümleri	31
2.3. ANTİSEPSİ.....	32
2.3.1. Antisepsinin Bölümleri.....	33
2.4. DEZENFEKSİYON	35
2.4.1. Kimyasal Maddenin Etkilerini Artıran veya Azaltan Etmenler ...	36
2.4.2. Dezenfektanların Etki Mekanizmaları.....	37
2.4.3. İdeal Bir Dezenfektanın Özellikleri.....	39
2.4.4. Dezenfeksiyon Yöntemleri	41
2.4.4.1. Fiziksel Dezenfeksiyon Yöntemleri.....	41
2.4.4.2. Kimyasal Dezenfeksiyon Yöntemleri	43
2.4.5. Dezenfeksiyon Uygulama Biçimleri	49
2.4.6. Dezenfektan ve Antiseptik Maddelerin Etkileri	52
2.5. STERİLİZASYON	53
2.5.1. Sterilizasyon Yöntemleri	54
2.5.1.1. Fiziksel Yöntemlerle Sterilizasyon	54
2.5.1.2. Kimyasal Maddeler ile Sterilizasyon	63
2.6. ENFEKSİYON KONTROLÜNDE TEMEL İLKELER	66

2.7. ENFEKSİYONUN ÖNLENMESİNDE HEMŞİRENİN GÖREVLERİ.....	68
2.7.1. Vaka Örnekleri ve Hemşirelik Bakımı	71
3. AMELİYATHANE VE BÖLÜMLERİ.....	73
3.1. AMELİYATHANENİN TANIMI VE AMACI.....	74
3.2. AMELİYATHANE BÖLÜMLERİ	74
3.2.1. Ameliyathane İçindeki Üniteler.....	75
3.2.1.1. Ameliyat Ekibinin Hazırlık Aşamaları	80
3.2.2. Ameliyat Odaları (Operasyon Salonları).....	84
3.2.2.1. Ameliyat Odalarının Fiziksel Özellikleri.....	85
3.2.2.2. Ameliyat Odalarının Steril Alan Özellikleri	89
3.2.2.3. Ameliyathane Ekipmanları	90
3.2.3. Reanimasyon ve Yoğun Bakım Üniteleri.....	98
3.2.3.1. Reanimasyon Üniteleri.....	99
3.2.3.2. Yoğun Bakım Üniteleri.....	101
3.3. AMELİYATHANEDE HEMŞİRENİN GÖREVLERİ.....	103
3.3.1. Preoperatif Dönem Hemşirelik Bakımı	106
3.3.2. İntraoperatif Dönem Hemşirelik Bakımı	107
3.3.3. Postoperatif Dönem Hemşirelik Bakımı.....	108
3.3.4. Ameliyat Sonrası Komplikasyonlarda Hemşirelik Bakımı	115
3.3.5. Vaka Örnekleri ve Hemşirelik Bakımı	124
4. CERRAHİDE ENFEKSİYONLAR	127
4.1. CERRAHI ENFEKSİYONLARIN TANIMI	127
4.2. CERRAHI ENFEKSİYONLARIN SINIFLANDIRILMASI.....	128
4.3. CERRAHI ENFEKSİYONLARIN BAKTERİLERE GÖRE SINIFLANDIRILMASI	130
4.3.1. Enfeksiyon Türleri.....	132
4.4. CERRAHI ENFEKSİYONLARDA ETYOLOJİK FAKTÖRLER	133
4.5. ENFEKSİYON ZİNCİRİ.....	135
4.6. CERRAHI ENFEKSİYONLARDA KLİNİK BULGULAR.....	137
4.7. CERRAHI ENFEKSİYONLARDA TEDAVİ PRENSİPLERİ	140
4.8. CERRAHI ENFEKSİYONLARDA HEMŞİRENİN GÖREVLERİ	152
4.8.1. Enfeksiyon Önleme Stratejilerinde Hemşirenin Görevi.....	155
4.8.2. Vaka Örnekleri ve Hemşirelik Bakımı	156
5. YARALANMALAR	159
5.1. YARALANMANIN TANIMI.....	159
5.2. YARANIN SINIFLANDIRILMASI.....	160
5.2.1. Oluşum Nedenine Göre Yaralar	160
5.2.2. Doku Bütünlüğünü Bozan Yaralar	160
5.2.3. Temizlik Durumuna Göre Cerrahi Yaralar.....	163

5.3. YARALANMAYA KARŞI SAVUNMA MEKANİZMALARI	165
5.4. YARANIN İYİLEŞMESİ	167
5.4.1. Yaranın Cerrahi İşlemi	172
5.4.2. Yara İyileşmesinde Görülen Komplikasyonlar	177
5.5. YARALANMALARDA HEMŞİRENİN GÖREVLERİ.....	183
5.5.1. Hemşirelikte Yara Bakımı.....	184
5.5.2. Vaka Örnekleri ve Hemşirelik Bakımı	189
6. YANIKLAR.....	191
6.1. DERİ ANATOMİSİ VE FİZYOLOJİSİ	191
6.1.1. Derinin Tabakaları.....	191
6.1.2. Derinin Görevleri.....	193
6.2. YANIK VE NEDENLERİ	194
6.2.1. Etiyolojik Faktörlere göre Yanık Nedenleri	194
6.2.2. Yanık Derecelendirilme ve Değerlendirilmesi	198
6.2.2.1. Derecelerine Göre Yanıklar	198
6.2.2.2. Şiddetine Göre Yanıklar	203
6.2.3. Yanık Komplikasyonları.....	204
6.2.4. Yanıkların Tedavisi ve Bakımı.....	205
6.2.4.1. Yanıklarda İlk Yardım	206
6.2.4.2. Birinci Derece Yanıklarda Uygulanan Tedavi.....	208
6.2.4.3. İkinci Derece Yanıklarda Uygulanan Tedavi	209
6.2.4.4. Üçüncü Derece Yanıklarda Uygulanan Tedavi	210
6.2.4.5. Dördüncü Derece Yanıklarda Uygulanan Tedavi.....	210
6.3. SOĞUK YARALANMALARİ	212
6.3.1. Soğuk Yaralanmaları Dereceleri	213
6.3.2. Soğuk Yaralanmalarında Tedavi	215
6.4. YANIKLARDA HEMŞİRENİN GÖREVLERİ	218
6.4.1. Yanıklarda Hemşirelik Bakımı Aşamaları	220
6.4.1. Vaka Örnekleri ve Hemşirelik Bakımı	222
7. ŞOKLAR.....	225
7.1. ŞOK ÇEŞİTLERİ	228
7.1.1. Hipovolemik Şok.....	228
7.1.1.1. Hemorajik Şok	230
7.1.2. Distribütif Şok	235
7.1.2.1. Septik Şok	235
7.1.2.2. Nörojenik Şok	239
7.1.2.3. Anafilaktik Şok	241
7.1.3. Kardiyojenik Şok.....	243
7.1.4. Obstrüktif Şok.....	247
7.2. ŞOKLARDA HEMŞİRENİN GÖREVLERİ	248

7.2.1. Hemşirelik Bakımı Aşamaları	249
7.2.2. Vaka Örnekleri ve Hemşirelik Bakımı	250
8. ANESTEZİYOLOJİ	253
8.1. ANESTEZİNİN TEMEL AMAÇLARI	253
8.2. GENEL ANESTEZİ	254
8.2.1. Genel Anestezinin Uygulanma Şekilleri	255
8.2.2. Genel Anestezinin Evreleri	257
8.2.3. Genel Anestezi Aşamaları	258
8.3. LOKAL ANESTEZİ	266
8.3.1. Lokal Anestezi Teknikleri	267
8.4. ANESTEZİYOLOJİDE KOMPLİKASYONLAR	270
8.5. ANESTEZİYOLOJİDE HEMŞİRENİN GÖREVLERİ	275
8.5.1. Preoperatif Dönemde Hemşirelik Bakımı	275
8.5.2. İntraoperatif Dönemde Hemşirelik Bakımı	276
8.5.3. Vaka Örnekleri ve Hemşirelik Bakımı	277
9. CERRAHİDE TÜMÖRLER	279
9.1. TÜMÖRLERİN TEŞHİSİ	280
9.1.1. Benign Tümörler	281
9.1.1.1. Benign Tümörler Çeşitleri	282
9.1.1.2. Benign Tümörlerin Tedavisi	285
9.1.2. Malign Tümörler	286
9.1.2.1. Malign Tümör Çeşitleri	288
9.1.2.2. Malign Tümörlerin Tedavisi	290
9.2. CERRAHİ TÜMÖRLERDE HEMŞİRENİN GÖREVLERİ	291
9.2.1. Hemşirelik Bakımının Aşamaları	292
9.2.2. Vaka Örnekleri ve Hemşirelik Bakımı	293
10. ORTOPEDİ	296
10.1. ORTOPEDİNİN TEMEL KAVRAMLARI	296
10.1.1. Ortopedinin Kapsamı	298
10.2. İSKELET SİSTEMİ	300
10.2.1. Kemikler	300
10.2.2. Eklemler	301
10.2.3. Kaslar	303
10.3. ORTOPEDİ HASTALIKLARI	305
10.3.1. Kemik Hastalıkları	305
10.3.2. Eklem Hastalıkları	310
10.3.3. Kas Hastalıkları	312
10.3.4. Yumuşak Doku Hastalıkları	313
10.4. GENEL CERRAHİDE ORTOPEDİ	314

10.4.1. Ortopediye İlişkin Cerrahi Girişimler.....	314
10.4.1.1. Kırık Cerrahisi	314
10.4.1.2. Eklem Cerrahisi	317
10.4.1.3. Ortopedik Onkoloji Cerrahileri.....	320
10.4.1.4. Amputasyon Cerrahisi	322
10.4.1.5. Kemik Grefti	323
10.5. ORTOPEDI CERRAHISİNDE HEMŞİRENİN GÖREVLERİ.....	328
10.5.1. Preoperatif Dönem.....	328
10.5.2. İntraoperatif Dönem	331
10.5.3. Postoperatif Dönem	332
10.5.6. Vaka Örnekleri ve Hemşirelik Bakımı	336
11. TRAVMATOLOJİ	339
11.1. KIRIKLAR	339
11.1.1. Kırıkların Sınıflandırılması.....	340
11.1.2. Kırık Belirtileri ve Bulguları	342
11.1.3. Kırıklarda Hemşirelik Bakımı	344
11.1.3.1. Preoperatif Bakım	346
11.1.3.2. Postoperatif Bakım.....	346
11.2. ÇIKIKLAR	348
11.2.1. Çıkık belirtileri ve Bulguları.....	348
11.3. BURKULMALAR VE GERİLMELER.....	350
11.4. YUMUŞAK DOKU YARALANMALARI.....	352
11.5. TRAVMATOLOJİDE KOMPLİKASYONLAR.....	353
11.6. TRAVMATOLOJİDE HEMŞİRENİN GÖREVLERİ.....	355
11.6.1. Vaka Örnekleri ve Hemşirelik Bakımı	357
SONUÇ.....	359
KAYNAKÇA.....	360

GÖRSELLER LİSTESİ

Görsel 1.Asepsi-Antisepsi Öncesi Cerrahi İşlem.....	22
Görsel 2.Asepsi-Antisepsi Cerrahi İşlem Sırasında Önlük Kullanımı.....	22
Görsel 3.Joseph Lister.....	29
Görsel 4.Lister'in Asepsi Sistemi- rbol Asit Kullanımı.....	29
Görsel 5.Bergmann'ın Asepsi Uygulaması.....	29
Görsel 6. Ameliyathane Ortamı	73
Görsel 7. Yeşil Alan.....	76
Görsel 8. Sarı Alan.....	78
Görsel 9. Kırmızı Alan.....	79
Görsel 10. Cerrahi El Yıkama.....	95
Görsel 11. El Yıkama Ünitesi.....	81
Görsel 12. Ameliyat Odasında Steril Önlük Giyimi	83
Görsel 13. Steril Eldiven Giyme.....	84
Görsel 14. Ameliyathane Odası ve Ekipmanları.....	90
Görsel 15. Anestezi cihazı	92
Görsel 16. Bistüriler.....	93
Görsel.17. Makas	94
Görsel 18. Cerrahi pens.....	94
Görsel 20. Cerrahi Klemp.....	95
Görsel 19. Doku Pensleri	95
Görsel 21.Ekartörler.....	95
Görsel 22. İğne Tutucu	96
Görsel 23. Cerrahi Alet Masası.....	97
Görsel 24. Yoğun Bakım Odası	101
Görsel 25. Profesyonel Sağlık Ekibi.....	104
Görsel 26. Cerrahi Hemşirelik	105
Görsel 27. Erken postoperatif dönem	109
Görsel 28. El Hijyeni	155

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1.Dezenfeksiyon Yöntemleri	54
Tablo 2.Sterilizasyon Yöntemleri	54
Tablo 3.Pasteur Fırınında Bekletme Süreleri	57
Tablo 4.Ameliyathane İçindeki Üniteler.....	75
Tablo 5.Birinci Basamak Savunma Mekanizmaları.	166
Tablo 6.Yanık derinliği sınıflandırılması.....	201
Tablo 7.Yanık Tedavisinde İlk Yardım	207
Tablo 8.Belirli Organların İskemiyi Tolere Etme Süresi.....	227
Tablo 9.Klinik Bulgulara Göre Hemorajik Şokun Evreleri.	234
Tablo 10.Kardiyojenik Şok Nedenleri	244
Tablo 11.ASA Skor Sistemi.....	261

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1.Sepsis tanımı.....	133
Şekil 2.Enfeksiyon Zinciri	135
Şekil 3.Wallace'nin dokuzlar kuralı	202
Şekil 4.Lund- Browder şeması.....	202
Şekil 5.Palmar alan hesabı	203
Şekil 6.Guedel şeması.....	256

KISALTMALAR LİSTESİ

CDC	ABD Hastalık Kontrol ve Önleme Merkezi
CK-MB	Kreatin Kinaz – MB izoenzimi
CO ₂	Karbondioksit
CPR	Cardiopulmonary Resuscitation (Kalp-Akciğer Canlandırma)
CT	Bilgisayarlı Tomografi
DDM	Dolaşım, Duyu, Motor durum kontrolü
DİK	Disemine İntravasküler Koagülasyon
DMD	Duchenne Musküler Distrofi
DNA	Deoksiribonükleik Asit
DVT	Derin Ven Trombozu
EEG	Elektroensefalografi
EKG	Elektrokardiyografi
EMG	Elektromiyografi
EO	Etilen Oksit
H ₂	Hidrojen Gazı
H ₂ S	Hidrojen Sülfür
HIV	Human Immuno deficiency Virus (Bağışıklık Yetmezliği Sendromu)
HPV	Human Papilloma Virus (İnsan Papilloma Virüsü)
IgE	İmmünoglobulin E
INR	Uluslararası Normalize Oranı
IV	İntravenöz
İYE	İdrar Yolu Enfeksiyonu
KDAH	Kalp Debisinde Artış Hızı
KKD	Kişisel Koruyucu Donanım
KKE	Kişisel Koruyucu Ekipman
KOAH	Kronik Obstrüktif Akciğer Hastalığı
Mİ	Miyokard İnfarktüsü (Kalp Krizi)
MODS	Çoklu Organ Yetmezliği Sendromu
MR	Magnetik Rezonans (MRI)
MRSA	Metisiline Dirençli Staphylococcus aureus
NaCl	İzotonik Serum Fizyolojik
NANDA	Kuzey Amerika Hemşirelik Tanıları Derneği
NGS	Nazogastrik Sonda
NH ₃	Amonyak
NSAID	Nonsteroid Antiinflamatuvar İlaçlar
NWB	Hiç Yük Yok
OAB	Ortalama Arter Basıncı
PACU	Anestezi Sonrası Bakım Ünitesi / Ayılma Ünitesi

PAP	Rahim ağızı smear testi
pH	Potential of Hydrogen (Hidrojen İyon Konsantrasyonu)
PWB	Kısmi Yük
RA	Romatoid Artrit
RICE	Rest (Dinlenme), Ice (Soğuk), Compression (Basınç), Elevation (Yükseltme)
SAB	Sistolik Arter Basıncı (Büyük Tansiyon)
SF	Serum Fizyolojik
SIRS	Sistemik İnflamatuvar Yanıt Sendromu
SVB	Santral Venöz Basınç
TA	Tansiyon (Arteriyel Kan Basıncı)
UV	Ultraviyole
VAS	Ağrı değerlendirme ölçeği
VRE	Vankomisine Dirençli Enterokok
WBAT	Ağrı Tolere Edildiği Kadar Yük
WBC	Beyaz Küre, Lökosit
WHO	World Health Organization (Dünya Sağlık Örgütü)
X-ray	Röntgen (X-Işını)

ÖNSÖZ

Tıp mesleği insanoğlunun var oluşundan bu yana insan sağlığını koruma, hastalıkları önleme, tedavi etme ve rehabilite etme görevlerini üstlenen en kutsal meslekler arasında yer almıştır. Her sağlık çalışanı edindiği bilgi ve tecrübeyle insanın sahip olduğu en önemli değeri “sağlığı” korumaya yemin etmiştir.

Günümüzde bilim ve teknolojinin gelişimi ile tıp alanında da her geçen gün yenilikler keşfedilmekte, toplum ve bireylere yönelik hastalıkların tanı ve tedavisini kolaylaştıran yeni bilgi ve buluşlar kaydedilmektedir. 21.Yüzyılın sağlık sistemleri, yalnızca teknolojik gelişmelerle değil, aynı zamanda disiplinler arası bilgi üretimi ve insan odaklı bakım anlayışındaki dönüşümlerle yeniden şekillenmektedir. Bu dönüşüm, hemşireliği artık yalnızca destekleyici bir rol değil, klinik karar alma süreçlerinin asli bir bileşeni haline getirmiştir.

Sağlık çalışanı, biyopsikososyal bir varlık olarak hastayı anlayan, etik duyarlılıkla hareket eden ve hızla değişen klinik ortamlarda eleştirel düşünebilen bir profesyoneldir. Dolayısıyla bu kitap, sağlık bilimleri fakültelerinin lisans düzeyindeki öğrencileri için mesleki yetkinliği, bilimsel düşünce, hasta merkezli yaklaşım ve dijital çağın gereklilikleriyle harmanlayan bir kaynak olarak tasarlanmıştır.

İçerikte; ameliyat öncesi hazırlık, intraoperatif süreçler, postoperatif bakım, sterilizasyon-dezenfeksiyon, yara yönetimi, cerrahi enfeksiyonlar, hasta güvenliği, ortopedi ve travmatoloji gibi temel başlıklara yer verilmiş ve güncel bilgilerle desteklenmiştir. Ayrıca, yeni kuşak sağlık alanında eğitim alan öğrencilerin eleştirel düşünme, problem çözme ve etik değerlendirme becerilerini geliştirmeye yönelik vaka analizleri ile kitap zenginleştirilmiştir.

Bu eserin amacı yalnızca bilgi aktarmak değil; aynı zamanda okuyucuyu, hayatın en kırılgan anlarında daha güçlü ve daha hızlı düşünen bir varlık olmaya hazırlamaktır.

Genel cerrahi kitabının hazırlanmasına ve basılmasına destek veren Uluslararası Vizyon Üniversitesi akademisyenlerine ve çalışanlarına şükranlarımızı sunarız.

KAYNAKÇA

- Aasa, A., Hovback, M., & Bertero, C. M. (2013). The importance of preoperative information for patient participation in colorectal surgery care. *Journal of Clinical Nursing*.
- Abeloff's Clinical Oncology, 6th ed. National Cancer Institute, Chemotherapy Fact Sheet, 2023
- Ackerman, L. V. (2019). *Outline of Tumor Pathology*. Mosby.
- Ackley, B. J., & Ladwig, G. B. (2019). *Hemşirelik Tanıları El Kitabı: Bakım Planlamasında Kanıtı Dayalı Rehber* (11. baskı). Nobel Tıp Kitabevleri.
- Aiken, L. H., Clarke, S. P., Cheung, R. B., Sloane, D. M., & Silber, J. H. (2011). Educational levels of hospital nurses and surgical patient mortality. *Journal of the American Medical Association (JAMA)*.
- Akalın, H., & Gür, D. (2015). Cerrahi alan enfeksiyonları. *Klimik Dergisi*.
- Akgül, A. (2019). *Kritik Bakım Hemşireliğinde Şok ve Yönetimi*. İstanbul: İstanbul Tıp Kitabevi.
- Akgün, F. S. (2020). *Reanimasyon ve yoğun bakım uygulamaları. Türkiye Klinikleri Anesteziyoloji Reanimasyon Hemşireliği – Özel Konular*.
- Akın, H., & Demir, F. (2020). *Cerrahi Hemşirelik: Temel İlkeler ve Uygulamalar*. Ankara: Güneş Tıp Kitabevi.
- Aksoy, F., & Uyanık, M. H. (2019). "Temizlik ve Dezenfeksiyonun Mikrobiyolojik Önemi." *Sağlık Bilimleri Dergisi*.
- Aksu, T. (2021). *Yoğun bakım hemşireliğinde klinik yaklaşımlar*. Ankara: Akademisyen Kitabevi.
- Alexander, J. W., Solomkin, J. S., & Edwards, M. J. (2011). Updated recommendations for control of surgical site infections. *Annals of Surgery*.
- American Academy of Orthopaedic Surgeons (AAOS). (2022). *Sprains, Strains and Other Soft-Tissue Injuries*.
- American Burn Association. (2019). *Burn First Aid Guidelines*. Chicago: ABA Publications.
- American Red Cross (2021). *First Aid/CPR/AED Participant's Manual*. American Red Cross, Chapter 3: External Bleeding.
- American Society of Anesthesiologists. (2014). *ASA Physical Status Classification System*.

Association of peri Operative Registered Nurses (AORN). Guidelines for Perioperative Practice. Denver: AORN; 2022.

Assouline-Dayana, Y., Chang, C., Greenspan, A., Shoenfeld, Y., & Gershwin, M. E. (2017). Osteonecrosis: disease overview and treatment. *Autoimmunity Reviews*.

Atabay, H. I. (2015). "İyot ve Türevleri ile Dezenfeksiyon." *Türk Mikrobiyoloji Cemiyeti Dergisi*.

Atiyeh, B. S., & Costagliola, M. (2007). Burns treatment and first aid. *Annals of Burns and Fire Disasters*.

Auerbach, P. S. (2017). *Auerbach's Wilderness Medicine*. 7th ed. Elsevier.

Aydın, N., & Karadakovan, A. (2020). İç hastalıkları ve hemşirelik bakımı (3. Baskı). Ankara: Nobel Tıp Kitabevleri.

Aydın, R., & Öztürk, M. 2020. Ortopedi ve Travmatoloji Hemşireliği. İstanbul: Nobel Tıp Kitabevi.

Azar, F. M., Beaty, J. H., & Canale, S. T. 2020 *Campbell's Operative Orthopaedics* (14th ed.). Elsevier.

Barash, P. G., Cullen, B. F., Stoelting, R. K., Cahalan, M. K., Stock, M. C., & Ortega, R. (2021). *Clinical Anesthesia* (9th ed.). Wolters Kluwer.

Beauchamp, T. L., & Childress, J. F. (2013). *Principles of Biomedical Ethics* (7th ed.). Oxford University Press.

Bennell, K. L., & Brukner, P. D. (2005). Epidemiology and site specificity of stress fractures. *Sports Medicine*.

Berek, J. S. (2019). *Berek & Novak's Gynecology* (16th ed.). Wolters Kluwer.

Berger D. Buttenschoen K. Karın sepsisi yönetimi. *Langenbeck's Arch Surg*. 1998.

Best, M., & Neuhauser, D. (2004). Ignaz Semmelweis and the birth of infection control. *Quality and Safety in Health Care*.

Black, J. M., & Hawks, J. H. (2014). *Medical-Surgical Nursing: Clinical Management for Positive Outcomes* (8th ed.). Elsevier.

Block SS. *Disinfection, Sterilization, and Preservation*. 6th ed. Philadelphia: Lippincott Williams & Wilkins; 2021.

Block, S. S. (2001). *Disinfection, Sterilization, and Preservation*. Philadelphia: Lippincott Williams & Wilkins.

Boyle M, Schwartz-Fulton J. Postoperative Nursing Management. In: Smeltzer SC, Bare BG, Hinkle JL, Cheever KH. Brunner & Suddarth's Textbook of Medical-Surgical Nursing. 15th ed. Wolters Kluwer; 2020.

Bratzler, D. W., Dellinger, E. P., Olsen, K. M., Perl, T. M., Auwaerter, P. G., Bolon, M. K., ... & Fish, D. N. (2013). Clinical practice guidelines for antimicrobial prophylaxis in surgery. *American Journal of Health-System Pharmacy*.

Brook, I. (2017). Skin and soft tissue infections due to *Staphylococcus aureus*. *Infectious Disease Clinics of North America*.

Browner, B. D., Jupiter, J. B., Krettek, C., & Anderson, P. A. (2019). *Skeletal Trauma: Basic Science, Management, and Reconstruction* (6th ed.). Philadelphia: Elsevier.

Brukner, P., & Khan, K. (2020). *Brukner & Khan's Clinical Sports Medicine* (6th ed.) McGraw-Hill.

Brunicaudi, F. C. (2019). *Schwartz's Principles of Surgery* (11. baskı). New York: McGraw Hill.

Bryant, R. A., & Nix, D. *Acute and chronic wounds: Current management concepts* (5th ed.). Elsevier.

Bucholz, R. W., Heckman, J. D., & Court-Brown, C. M. 2018. *Rockwood and Green's Fractures in Adults* (8th ed.). Wolters Kluwer.

Budhiparama, A. (2025). *Advances in Spinal Surgery Techniques*. Academic Press.

Budhiparama, N. C. (2025). *Advances in Orthopedic Regenerative Medicine*. *Journal of Orthopaedic Research*.

Burch, J. (2009). What does enhanced recovery mean for the community nurse? *British Journal of Community Nursing*.

Campbell, W. C., Canale, S. T., & Beaty, J. H. (2021). *Campbell's Operative Orthopaedics* (14th ed.). Elsevier.

Canale, S. T., & Beaty, J. H. 2021. *Campbell's Operative Orthopaedics* (14th ed.). Elsevier.

Carpenito LJ. *Handbook of Nursing Diagnosis*. 16th ed. Wolters Kluwer; 2021.

Carrougher, G. J. (2015). *Burn Care and Therapy*. St. Louis: Mosby.

Çavuşoğlu, H. 2018.s. *Çocuk Sağlığı Hemşireliği*. Ankara: Güneş Tıp Kitabevleri.

CDC Center for Global Health (CGH) 2022 Annual Report

Cecconi, M., De Backer, D., Antonelli, M., Beale, R., Bakker, J., Hofer, C., & Vincent, J. L. (2014).

Çelik, A., Yılmaz, R., & Kaya, H. (2021). Enfeksiyon Hastalıkları ve Cerrahi Alan Enfeksiyonları. İstanbul: Nobel Tıp Kitabevi.

Çelik, S. S. (2018). Cerrahi enfeksiyonlar ve hemşirelik yaklaşımları. Florence Nightingale Hemşirelik Dergisi.

Çelik,S.&Ergin,A.(2020) Cerrahi Hastalıkları Hemşireliği,İstanbul:Nobel Tıp Kitapevleri.

Centers for Disease Control and Prevention (CDC). (2021). Infection Control Basics. CDC.

Çetinkaya, Ş., & Karadağ, M. (2020). “Dezenfeksiyon ve Antisepsi Yöntemleri.” Türkiye Klinikleri Enfeksiyon Hastalıkları Hemşireliği Özel Dergisi, 2(1).

Çınar, N., & Köse, G. (2018). Hemşirelikte asepsi ve antisepsi uygulamaları. Sağlık Bilimleri Dergisi, 7(2).

Çınar, S., & Eşer, İ. (2019). Asepsi teknikleri ve enfeksiyon kontrolünde hemşirelik uygulamaları. Türkiye Klinikleri Hemşirelik Bilimleri Dergisi, 11(2).

Çolak, A., & Demir, S. (2022). “Organik Civa Bileşiklerinin Kullanımı.” Türkiye Klinikleri Eczacılık Bilimleri Dergisi.

Coleman, R. E. (2016). Metastatic bone disease: clinical features and management. The Lancet Oncology.

Consensus on circulatory shock and hemodynamic monitoring. Intensive Care Medicine.

Cotran, R. S., Kumar, V., & Collins, T. (2020). Robbins Pathologic Basis of Disease. Saunders.

Court-Brown, C. M., Heckman, J. D., & McQueen, M. M. (2020). McRae’s Orthopaedic Trauma and Emergency Fracture Management (5th ed.). CRC Press.

Cunningham, M. W. (2020). Pathogenesis of group A streptococcal infections. Clinical Microbiology Reviews.

Dalakas, M. C. (2020). Inflammatory Muscle Diseases.Springer.

Dalbeth, N., Gosling, A. L., Gaffo, A., & Abhishek, A. (2021). Gout. The Lancet, 397(10287).

- DAS Süper klorlama uygulamaları Rehberi. (2019). DAS Yayınları.
- DAS.Dezenfeksiyon, Antisepsi, Sterilizasyon Rehberi (2019). DAS Yayınları.
- Dellinger, R. P., Levy, M. M., Rhodes, A., et al. (2013). Surviving Sepsis Campaign: International Guidelines for Management of Severe Sepsis and Septic Shock: 2012. Critical Care Medicine.
- Demir, F. & Çınar, S. (2019). Yanık Hastalarında Hemşirelik Bakımı. İstanbul: Nobel Tıp Kitabevleri.
- Demir, G. & Çolak, A. (2021). Enfeksiyon Kontrolünde Temel Kavramlar ve Uygulamalar. Ankara: Sağlık Bilimleri Yayıncılık. ISBN.
- Demir, G. & Çolak, A. (2021). Sağlık Hizmetlerinde Enfeksiyon Önleme. İstanbul: Nobel Tıp Kitabevi.
- Demir, H.2018. Genel Cerrahi ve Ortopedi: Temel Yaklaşımlar. Ankara: Güneş Tıp Kitabevi.
- Demir, M. (2018). Genel Cerrahide Ortopedi. İstanbul Tıp Kitabevi.
- Demirel, H. (2018). Mikrobiyoloji ve Enfeksiyon Kontrolü. Ankara: Sağlık Kitabevi.
- DeVita, Hellman, & Rosenberg's Cancer: Principles & Practice of Oncology, 11th ed., 2019.
- Ege, B. (2020). Ortopedik Cerrahi Hemşireliği: İlkeler ve Uygulamalar. İstanbul: Beta Yayınları.
- Ege, M. (2020). Ortopedi Hemşireliği ve Cerrahi Bakım Rehberi. İstanbul: Nobel Tıp Kitabevi.
- Ege, R. (2020). Ortopedi ve Travmatoloji Temelleri. Güneş Tıp Kitabevleri.
- Elder, D. E. (2015). Lever's Histopathology of the Skin. 11. Baskı. Wolters Kluwer.
- Ellis H, Mahadevan V. Surgery: Basic Science and Clinical Evidence. 2nd ed. Springer, 2018.
- Ellis H. A History of Surgery. Greenwich Medical Media, 2001.
- Emery, A. E. H. (2019). Neuromuscular Disorders (3rd ed.). Oxford University Press.
- Erdoğan, S. & Nahcivan, N. (2022). Klinik Uygulamalarda Hemşirelik Süreci. Nobel Tıp Kitabevi.
- Falabella, A. F.2018.Scar management: Principles and practice. Springer.

- Felson, D. T. (2021). Osteoarthritis: Clinical features and diagnosis. In Goldman-Cecil Medicine (26th ed.). Elsevier.
- Ferrell, B. R., & Coyle, N. (2015). Oxford Textbook of Palliative Nursing (4th ed.). Oxford University Press.
- Fletcher, C. D. M. (2021). Diagnostic Histopathology of Tumors (5th ed.). Philadelphia: Elsevier.
- Gawande A. Better: A Surgeon's Notes on Performance. Picador, 2008.
- Green, D. P. (2022). Green's Operative Hand Surgery (8th ed.). Elsevier.
- Greenhalgh, D. G. (2019). Burns: A Practical Approach to Immediate Treatment and Long-Term Care. New York: Springer.
- Grossman, R. G., & Porth, C. M. (2014). Porth's Pathophysiology: Concepts of Altered Health States. 9. Baskı. Philadelphia: Wolters Kluwer Health.
- Guedel, A. E. (1937). Inhalation Anesthesia: A Fundamental Guide. New York: Macmillan.
- Gulanick, M., & Myers, J. L. (2022). Nursing Care Plans: Diagnoses, Interventions, and Outcomes (10th ed.). St. Louis: Elsevier.
- Günay,U.&Karaca,A(2020) Yanık Hastasına yaklaşım Sağlık Bilimleri Dergisi.
- Güneş, M. (2020). Spor Travmatolojisi ve Ortopedi. İstanbul: Nobel Tıp Kitabevi.
- Güneş, S. & Kılıç, R. (2019). Enfeksiyon Kontrolünde Temel İlkeler. İzmir: Akademisyen Kitabevi.
- Gupta, S., & Gabriel, A. (2014). Wound management and delayed primary closure. Surgical Clinics of North America.
- Guyton, A. C., & Hall, J. E. (2021). Textbook of Medical Physiology. Elsevier.
- Ross, M. H., & Pawlina, W. (2021). Histology: A Text and Atlas with Correlated Cell and Molecular Biology. Wolters Kluwer.
- Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi, Enfeksiyon Hastalıkları Ders Notları, 2023.
- Hallam, M. J., Cubison, T. C., & Dheansa, B. S. (2010). Frostbite: a practical approach to hospital management. Burns.
- Hanahan, D., & Weinberg, R. A. (2011). Hallmarks of cancer: The next generation. Cell.

Handford, C., Buxton, P., Russell, K., Imray, C. H. E., & ICAR MEDCOM (2014). *Frostbite: a practical management approach in the pre-hospital setting*. *Extreme Physiology & Medicine*.

Harrison's Principles of Internal Medicine, 21st Edition, McGraw-Hill, 2022.

Hashimoto DA, et al. *Artificial Intelligence in Surgery: Promises and Perils*. *Ann Surg*. 2018.

Heary, R. F., & Vaccaro, A. R. (2024). *Spinal Reconstruction and Bone Grafting Techniques*. Thieme.

Herdman, T. H., Kamitsuru, S., & Lopes, C. T. (2021). *NANDA International Nursing Diagnoses: Definitions & Classification, 2021–2023*.

Herndon, D. N. (2017). *Total Burn Care*. 5th ed. Elsevier.

Hettiaratchy, S., & Papini, R. (2004). Initial management of a major burn: II—assessment and resuscitation. *BMJ*.

Hinkle, J. L., & Cheever, K. H. 2018. *Brunner & Suddarth's Textbook of Medical-Surgical Nursing* (14th ed.). Wolters Kluwer.

Hinkle, J. L., Cheever, K. H., Overbaugh, K., & Smeltzer, S. C. *Brunner & Suddarth's Textbook of Medical-Surgical Nursing*. Wolters Kluwer Health.

Hinshaw LB, Cox BG. *The Fundamental Mechanisms of Shock*. New York: Plenum Press; 1972.

Hippocrates. *The Genuine Works of Hippocrates*. Trans. Adams F. Baltimore: Williams & Wilkins, 1939.

Hoppenfeld, S., & deBoer, *Surgical Exposures in Orthopaedics* (5th ed.). Wolters Kluwer.

Horan TC, Andrus M, Dudeck MA. CDC/NHSN surveillance definition of health care–associated infection and criteria for specific types of infections in the acute care setting. *Am J Infect Control*. 2008.

Hotchkiss, R. S., Monneret, G., & Payen, D. (2013). Sepsis-induced immunosuppression: from cellular dysfunctions to immunotherapy. *Nature Reviews Immunology*.

Ignatavicius, D. D., & Workman, M. L. (2018). *Medical-Surgical Nursing: Patient-Centered Collaborative Care* (9th ed.). St. Louis, MO: Elsevier.

Ignatavicius, D. D., & Workman, M. L. (2021). *Medical-Surgical Nursing: Concepts for Interprofessional Collaborative Care* (10. baskı, Cilt 1). St. Louis: Elsevier.

- Imray, C., & Grieve, A. (2010). Frostbite: Pathophysiology and treatment. *BMJ*.
- Imray, C., Grieve, A., & Dhillon, S. (2009). Cold damage to the extremities: frostbite and non-freezing cold injuries. *Postgraduate Medical Journal*.
- İnce, S., & Akansel, N. (2020). *Cerrahi Hemşireliği*. Ankara: Akademisyen Kitabevi.
- Ingram, J. R., Collier, F., Brown, D., Burton, T., & Leach, J. (2016). British Association of Dermatologists guidelines for the management of hidradenitis suppurativa (acne inversa). *British Journal of Dermatology*.
- Jeschke, M. G., van Baar, M. E., Choudhry, M. A., Chung, K. K., Gibran, N. S., & Logsetty, S. (2020). Burn injury. *Nature Reviews Disease Primers*.
- Johnson LR *Gastrointestinal Sistem Fiziyojisi*. New York, NY Raven Press 1994.
- Jurkovich, G. J. (2007). Environmental cold-induced injury. *Surgical Clinics of North America*.
- Kara, F. (2021). *Tıp Tarihinde Ortopedi*. Hacettepe Tıp Yayınları.
- Karaca, A. & Şahin, S. (2020). *Cerrahi Hastalıkları Hemşireliği*. Akademisyen Kitabevi.
- Karaca, E. (2020). *Yanık Yaralarında Hemşirelik Bakımı*. İstanbul: Sağlık Akademi Yayıncılık.
- Karadağ, A., & Güngör, H. (2018). *Temel Mikrobiyoloji ve İnfeksiyon Kontrolü*. Ankara: Akademisyen Kitabevi.
- Karadakovan, A. & Aslan, F. E. (2011). *İç Hastalıkları Hemşireliği*. Ankara: Akademisyen Tıp Kitabevi.
- Karaduman, A. (2019). *Temel Ortopedi ve Travmatoloji Hemşireliği*. Ankara: Akademisyen Kitabevi.
- Katzung, B. G., Masters, S. B., & Trevor, A. J. (2020). *Basic and Clinical Pharmacology* (15th ed.). McGraw-Hill Education.
- Kavuncubaşı, Ş., & Yıldırım, M. (2020). s.248. *Cerrahi Hastalıklar Hemşireliği*. Ankara: Nobel Tıp Kitabevi.
- Kaya, B. (2021). *Ortopedi Temel Bilgiler*. Nobel Tıp Kitabevleri.
- Kaya, F. (2021). *Modern Ortopedi ve Travmatoloji Hemşireliği*. Ankara: Palme Yayıncılık.

- Kaya, H. (2019). Anestezi ve Reanimasyon Hemşireliği. Ankara: Güneş Tıp Kitabevi.
- Kaya, M. & Öztürk, B. (2019). Enfeksiyon Kontrolü ve Dezenfeksiyon Yöntemleri. Ankara: Akademisyen Kitabevi. ISBN.
- Kaya, M. (2021). Antik Çağdan Günümüze Ortopedi. Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Yayınları.
- Kaya, N., & Şahin, H. (2019). Cerrahi Hemşireliği. İstanbul: Nobel Tıp Kitabevleri.
- Kaya, S., Palloş, A., & Uğurlu, N. (2021). Sterilizasyon ve dezenfeksiyon uygulamalarında güncel yaklaşımlar. Florence Nightingale Hemşirelik Dergisi.
- Kehlet, H., & Wilmore, D. W. (2008). Evidence-based surgical care and the evolution of fast-track surgery. *Ann Surgery*.
- Kirkpatrick, A. W., Chun, R., Brown, R., & Simons, R. K. (1999). Hypothermia and the trauma patient. *Canadian Journal of Surgery*.
- Koç, Z., & Karadağ, A. (2021). Yoğun Bakım Hemşireliği: Kuram ve Uygulama. İstanbul: Nobel Tıp Kitabevi.
- Kocaman, N., & Akyolcu, N. (2020). Cerrahi Hemşireliği. Ankara: Akademisyen Kitabevi.
- Köksal, H., & Çelik. Cerrahi Hemşireliği: Temel İlkeler. İstanbul: İstanbul Tıp Kitabevi.
- Kumar P, Clark M. Kumar and Clark's Clinical Medicine. 10th ed. Elsevier, 2020.
- Kumar, Abbas, & Aster, Robbins and Cotran Pathologic Basis of Disease, 10th ed., 2021.
- Kumar, P., & Clark, M. (2020). Kumar and Clark's Clinical Medicine (10th ed. Elsevier.
- Kumar, V., Abbas, A. K., & Aster, J. C. (2020). Robbins & Cotran Pathologic Basis of Disease (10th ed.). Elsevier.
- Kurt, A. (2018). Mikrobiyoloji ve Sterilizasyon. İstanbul: Nobel Tıp Kitabevi.
- Lane, Joan. A Social History of Medicine: Health, Healing and Disease in England, Routledge, 2001. (Etimoloji ve cerrahi terimlerin tarihçesi).
- Lanfranco AR, Castellanos AE, Desai JP, Meyers WC. Robotic Surgery: A Current Perspective. *Ann Surg*.

- Lewis, S. L., Bucher, L., Heitkemper, M. M., Harding, M. M., Kwong, J., & Roberts, D. (2020). *Medical-Surgical Nursing* (11th ed.). Elsevier.
- Lewis, S. L., Bucher, L., Heitkemper, M. M., Harding, M., Kwong, J., & Roberts, D. (2017). *Medical-Surgical Nursing: Assessment and Management of Clinical Problems* (10th ed.). Elsevier.
- Lister J. On the Antiseptic Principle in the Practice of Surgery. *The Lancet*.
- Lund, C. C., & Browder, N. C. (1944). The estimation of areas of burns. *Surgery, Gynecology & Obstetrics*.
- Madden, M. (2017). First aid and pre-hospital burn management. *Burns*.
- Mandell, G. L., Bennett, J. E., & Dolin, R. (2020). *Mandell, Douglas, and Bennett's Principles and Practice of Infectious Diseases* (9th ed.). Philadelphia: Elsevier.
- Mangram, A.J., Horan, T.C., Pearson, M.L., Silver, L.C., Jarvis, W.R. (1999). CDC Guideline for prevention of surgical site infection, 1999. *Infection Control and Hospital Epidemiology*.
- Marieb, E. N., & Hoehn, K. (2019). *Human Anatomy & Physiology*. Pearson.
- Massey, R. L. (2010). A randomized trial of rocking-chair motion on the effect of postoperative ileus duration in patients with cancer recovering from abdominal surgery. *Applied Nursing Research*.
- Mathur, Purva. Surveillance Systems for Health Care Associated Infections. *Journal of Patient Safety & Infection Control*.
- McCance, K. L., & Huether, S. E. (2019). *Pathophysiology: The biologic basis for disease in adults and children* (8th ed.). St. Louis: Elsevier.
- McDonnell, G. & Russell, A. D. (1999). Antiseptics and Disinfectants: Activity, Action, and Resistance. *Clinical Microbiology Reviews*.
- MEB.Mesleki Uygulamalar Ders Kitabı 2020.
- Medical Microbiology “Sterilization, Disinfection, and Antisepsis”.
- MEGEP (2015). Sterilizasyon ve Dezenfeksiyon Teknikleri. Millî Eğitim Bakanlığı.
- MEGEP Sterilizasyon Modülü (2015). Ankara: MEB Yayınları.
- MEGEP, MEB Yara Bakımı Modülü.
- Miller, M. D., & Thompson, S. R. (2019). *Miller’s Review of Orthopaedics*. 8th Edition. Elsevier.
- Miller, R. D., & Cohen, N. H. (2018). *Miller’s Anesthesia* (9th ed.). Elsevier.

- Miller, R. D., & Pardo, M. C. (2015). *Basics of Anesthesia* (7th ed.). Elsevier Health Sciences.
- Miller, R. D. (2019). *Miller's Anesthesia* (9th ed.). Philadelphia: Elsevier.
- Moore, K. L., Dalley, A. F., & Agur, A. M. R. *Clinically oriented anatomy* (9th ed.). Philadelphia: Wolters Kluwer.
- Morgan, G. E., Mikhail, M. S., & Murray, M. J. (2021). *Clinical Anesthesiology* (7th ed.). McGraw-Hill Education.
- Mustoe, T. A. 2018. *Keloids and hypertrophic scars: Pathophysiology, classification, and management*. Springer.
- NANDA International. (2021). *NANDA International Nursing Diagnoses: Definitions and Classification 2021–2023*. Thieme Medical Publishers.
- National Cancer Institute, *Immunotherapy Fact Sheet, 2023*; *Abeloff's Clinical Oncology, 6th ed.*
- National Pressure Ulcer Advisory Panel (NPUAP), European Pressure Ulcer Advisory Panel (EPUAP). *Prevention and Treatment of Pressure Ulcers/Injuries: Clinical Practice Guideline. 2019.*
- Nunn JF. *Ancient Egyptian Medicine*. British Museum Press, 1996.
- Nutton V. *Ancient Medicine*. Routledge, 2013.
- O'Malley CD. *Andreas Vesalius of Brussels*. University of California Press, 1964.
- Onat D.A. *Yara İyileşmesi. Temel Klinik Bilimler*. Saraçoğlu F(ed), cilt 2, Güneş Kitabevi. Ankara.
- Oshvandi, K., Shiri, F. H., Fazel, M. R., Safari, M., & Ravari, A. (2014). The effect of pre-warmed intravenous fluids on prevention of intraoperative hypothermia in cesarean section. *Iranian Journal of Nursing and Midwifery Research*.
- Özcan, T. 2021. *Kırık ve Çıkıkların Cerrahi Tedavisi*. İstanbul: Hipokrat Yayıncılık.
- Özcan, C. T. 2020. *Klinik Uygulamalı Cerrahi Hemşireliği*, İstanbul. Akademisyen Kitabevi)
- Özçelik, R. (2021). *Hastane Enfeksiyonları ve Kontrol Yöntemleri*. Ankara: Güneş Tıp Kitabevi.
- Özhan, M., & Kaya, S. (2021). *Ameliyathanelerde kullanılan anestezi cihazları ve güvenlik önlemleri*. *Türk Anesteziyoloji ve Reanimasyon Dergisi*.

- Öztürk, A. (2018). *Ortopedi Tarihi*. İstanbul Tıp Yayınları.
- Öztürk, R., & Dizbay, M. (2019). *Hastane enfeksiyonları ve cerrahi alan enfeksiyonları. İçinde: Temel Cerrahi Hemşireliği* (Ed. N. Karadağ). İstanbul: Nobel Tıp Kitabevleri.
- Parkin, D. M. (2006). The global health burden of infection-associated cancers in the year 2002. *International Journal of Cancer*.
- Pittman, R., White, L., & Chen, X. (2023). *Synthetic Biomaterials in Orthopedics*. Academic Press.
- Pormann PE, Savage-Smith E. *Medieval Islamic Medicine*. Edinburgh University Press, 2007.
- Porter R. *The Greatest Benefit to Mankind: A Medical History of Humanity*. W.W. Norton, 1997
- Porth, C. M. (2015). *Essentials of Pathophysiology: Concepts of Altered Health States* (4. baskı). Philadelphia: Wolters Kluwer.
- Potter, P. A., & Perry, A. G. (2019). *Fundamentals of Nursing* (9th ed.). St. Louis: Mosby Elsevier.
- Reid, I. R., Bolland, M. J., & Grey, A. (2020). *Osteomyelitis and bone infections*. Oxford University Press.
- Rizzoli, R., Reginster, J. Y., Arnal, J. F., Bautmans, I., Beaudart, C., Bischoff-Ferrari, H., ... & Kanis, J. A. (2021). Management of osteoporosis in the elderly. *The Lancet Diabetes & Endocrinology*.
- Robbins & Cotran, *Pathologic Basis of Disease* (10. Baskı, 2020).
- Rockwood, C. A., Court-Brown, C. M., Heckman, J. D., & Tornetta. *Rockwood and Green's Fractures in Adults* (9th ed.). Wolters Kluwer.
- Rockwood, C. A., Green, D. P., Bucholz, R. W., & Heckman, J. D. 2020. *Rockwood and Green's Fractures in Adults* (9th ed.). Wolters Kluwer.
- Rogers, D., & Smith, J. (2019). *A History of Orthopedic Surgery*. Oxford University Press, s.134.
- Rosai J. *Rosai and Ackerman's Surgical Pathology*, 10th Edition. Elsevier, 2011.
- Rosai, J. (2018). *Rosai and Ackerman's Surgical Pathology*. 11. Baskı. Elsevier.
- Rüedi, T. P., Buckley, R. E., & Moran, C. G. (2018). *AO Principles of Fracture Management* (3rd ed.). AO Publishing.

- Russell, A. D., Hugo, W. B., & Ayliffe, G. A. J. (2003). *Principles and Practice of Disinfection, Preservation, and Sterilization*. Oxford: Blackwell.
- Rutala, W. A., & Weber, D. J. (2019). "Disinfection and Sterilization in Health Care Facilities." *American Journal of Infection Control*.
- Rutkow IM. *Surgery: An Illustrated History*. Mosby, 1993.
- Ryan, K. J., & Ray, C. G. (2014). *Sherris Medical Microbiology*. McGraw Hill.
- Sabiston *Textbook of Surgery*, 20th Edition, Elsevier, 2016.
- Sabuncuoğlu, H. (2021). *Temel Cerrahi Hemşireliği*. Ankara: Güneş Tıp Kitabevi.
- Sabuncuoğlu, M. (2020). *Genel Cerrahi Enfeksiyonları*. GATA Basımevi, Ankara.
- Saffle, J. R. (2009). *Critical care of the burned patient: The first 48 hours*. *Critical Care Medicine*.
- Sağlık Bakanlığı Enfeksiyon Kontrol Rehberi (2020). Ankara: Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Ortopedi ve Travmatoloji Ders Notları.
- Şahin, H., Demir, A., Yıldırım Güçlü, Ç., Akyurt, D., Haytural, C., & Erdemli, Ö. (2012). Laparoskopik ürolojik cerrahide abdominal insuflasyon basıncı ve postoperatif bulantı-kusma ilişkisi. *Yeni Tıp Dergisi*.
- Şendir, M., & Akyolcu, N. 2017. *Cerrahi Hemşireliği*. Ankara: Akademisyen Kitabevi.
- Şener, H. 2019. *Travma Cerrahisinde Multidisipliner Yaklaşımlar*. Ankara: Güneş Tıp Kitabevleri.
- Sever, H. & Gündüz, T. (2018). "Kireçle Dezenfeksiyonun Etkinliği." *Veteriner Mikrobiyoloji Dergisi*.
- Sheridan, R. L. (2012). *Burn Care for General Surgeons and General Practitioners*. London: Springer.
- Sibbald, R. G., & Woo, K. Y. (2017). *Wound care essentials: Practice principles* (3rd ed.). Lippincott Williams & Wilkins.
- Singer, M., Deutschman, C. S., Seymour, C. W., et al. (2016). The Third International Consensus Definitions for Sepsis and Septic Shock (Sepsis-3). *JAMA*.
- Skandalakis JE. *Surgical Anatomy and Technique*, Springer, 2014.

Smeltzer, S. C., Bare, B. G., Hinkle, J. L., & Cheever, K. H. (2010). Brunner & Suddarth's Textbook of Medical-Surgical Nursing (12th ed.). Philadelphia: Lippincott Williams & Wilkins.

Smeltzer, S. C., Bare, B. G., Hinkle, J. L., & Cheever, K. H. (2018). Brunner & Suddarth's Textbook of Medical-Surgical Nursing (13th ed.). Philadelphia: Wolters Kluwer Health.

Smolen, J. S., Aletaha, D., & McInnes, I. B. (2016). Rheumatoid arthritis. The Lancet.

Standring, S. Gray's anatomy: The anatomical basis of clinical practice (43rd ed.). London: Elsevier.

Stewart, B. W., & Wild, C. P. (2014). World Cancer Report. WHO/IARC Press.

Stoelting, R. K., & Hillier, S. C. (2013). Pharmacology & Physiology in Anesthetic Practice (4th ed.). Philadelphia: Lippincott Williams & Wilkins.

T.C. Sağlık Bakanlığı (2015). Enfeksiyon Kontrol Rehberi. Ankara: Sağlık Bakanlığı Yayınları.

T.C. Sağlık Bakanlığı (2018). Ameliyathane Standartları Rehberi. Ankara: Sağlık Bakanlığı Yayınları.

T.C. Sağlık Bakanlığı (2019). Yoğun Bakım Enfeksiyonları ve Sepsis Rehberi. Ankara.

T.C. Sağlık Bakanlığı (2019). Yoğun Bakım Şok ve Kardiyak Arrest Rehberi. Ankara.

T.C. Sağlık Bakanlığı (2022). Tetanoz Aşısı Uygulama Rehberi. Ankara.

T.C. Sağlık Bakanlığı. (2018). Ameliyathane Hemşireliği Uygulamaları. Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü.

T.C. Sağlık Bakanlığı. (2023). Dezenfeksiyon, Sterilizasyon ve Antisepsi Rehberi

T.C. Sağlık Bakanlığı. Ameliyathane Hizmetleri Yönetim Rehberi. Ankara: Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü; 2020.

T.C. Sağlık Bakanlığı. Enfeksiyon Kontrol Rehberi. Ankara: Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü; 2020.

T.C. Sağlık Bakanlığı. Sterilizasyon, Dezenfeksiyon ve Antisepsi Rehberi. Ankara: Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü.

Tamer, M. (2019). Temel İmmünoloji. İstanbul: Nobel Tıp Kitabevi.

- The Royal Children's Hospital Melbourne. (2022). Clinical practice guidelines: Neurovascular observations. RCH Clinical Guidelines
- Timby, B. K., & Smith, N. E. (2017). *Introductory Medical-Surgical Nursing* (12th ed.). Wolters Kluwer.
- Tintinalli, J. E. (2016). *Tintinalli's Emergency Medicine: A Comprehensive Study Guide*. McGraw-Hill.
- Topçu, A. W., Söyletir, G., & Doğanay, M. (2019). *Enfeksiyon Hastalıkları ve Mikrobiyoloji* (5. Baskı). Ankara:
- Tortora, G. J., & Derrickson, B. (2017). *Principles of Anatomy and Physiology* (15th ed.). Wiley.
- Tortora, G. J., & Derrickson, B. (2018). *Principles of Anatomy and Physiology*. Hoboken, NJ: Wiley.
- Tortora, G. J., Funke, B. R., Case, C. L. (2019). *Microbiology: An Introduction*. 13th ed. Pearson.
- Townsend CM, Beauchamp RD, Evers BM, Mattox KL. *Sabiston Textbook of Surgery: The Biological Basis of Modern Surgical Practice*. 21st ed. Elsevier, 2022.
- Türk Dil Kurumu. *Türkçe Sözlük*. 12. Baskı. Ankara: TDK Yayınları, 2023
- Türk Yoğun Bakım Derneği (2023). *Yoğun bakım standartları*.
- Türkiye Enfeksiyon Hastalıkları Derneği. 2019. *Ameliyat Yeri Enfeksiyonlarının Önlenmesi Rehberi*. Ankara.
- Türkiye Enfeksiyon Hastalıkları ve Klinik Mikrobiyoloji Derneği (KLİMİK), *Kılavuzları*.
- Türkiye Klinikleri "Akut ve Kronik Yaralar ve Hemşirelik Bakımı".
- Türkiye Klinikleri. (2019). *Cerrahi Hastalıkları Hemşireliği Özel Konular*. Türkiye Klinikleri Yayınları.
- Tuttle, M. S. (2016). *Wound management: Principles and practice*. Critical Care Nursing Clinics of North America.
- Vincent, J. L., Abraham, E., Kochanek, P., & Moore, F. A. (2017). *Textbook of Critical Care*. Elsevier.
- Weiser TG, Haynes AB, et al. *Safe Surgery Saves Lives: The WHO Surgical Safety Checklist*. N Engl J Med. 2009.
- Weiss SW, Goldblum JR. *Enzinger and Weiss's Soft Tissue Tumors*, 6th Edition. Philadelphia: Elsevier, 2014.

- WHO (2017). Guidelines for Drinking-water Quality. Geneva: World Health Organization.
- WHO (2020). Infection Prevention and Control during Health Care when COVID-19 is Suspected
- WHO Classification of Tumours Editorial Board. (2020–2022).
- WHO Classification of Tumours Series. 5th ed. Lyon: International Agency for Research on Cancer (IARC).
- WHO. (2018). Global guidelines for the prevention of surgical site infection. World Health Organization.
- WHO. Core Components for Infection Prevention and Control Programmes. World Health Organization, 2016.
- WHO. Report on the Burden of Endemic Health Care-Associated Infection Worldwide. Geneva: World Health Organization; 2011.
- World Health Organization (WHO). (2009). WHO guidelines for safe surgery. Geneva: WHO.
- World Health Organization (WHO). (2009). WHO Guidelines on Hand Hygiene in Health Care. Geneva: WHO.
- World Health Organization (WHO). (2023). Infection prevention and control in critical care. Geneva: WHO Publications.
- World Health Organization (WHO). (2023). Safe Surgery and Patient Safety. Geneva: WHO Press.
- World Health Organization (WHO). Guidelines on Hand Hygiene in Health Care. Geneva: WHO Press; 2019.
- World Health Organization (WHO). Practical Guidelines for Infection Control in Health Care Facilities. Geneva: WHO Press; 2019.
- Xia, Y. 2025 s. 24. Artificial Intelligence in Muscle Research. Academic Press.
- Yentür, E.&Kızılkaya, M.(2020) Klinik Anestezi. İstanbul Tıp Kitabevi.
- Yıldız, A. & Doğan, M. (2020). Ortopedi ve Travmatoloji El Kitabı – Klinik Yaklaşımlar. İstanbul: Nobel Tıp Kitabevi.
- Yıldız, H., & Doğan, R.2020. Kas Fizyolojisi ve Klinik Yaklaşımlar. Güneş Tıp Kitabevleri.

Yılmaz, G. (2020). Cerrahi alan enfeksiyonları ve önlenmesi. İçinde: Enfeksiyon Hastalıkları ve Klinik Mikrobiyoloji Ders Kitabı. Ankara: Güneş Tıp Kitabevi.

Yılmaz, H. (2020). Asepsi ve antisepsi kavramlarının tarihsel gelişimi. Türk Cerrahi Dergisi, 36(2).

Yılmaz, O., & Koç, F. (2018). Cerrahi Enfeksiyonlar ve Tedavi Yaklaşımları. İzmir: Tıp Akademi Yayıncılık.

Yılmaz, T. (2020). “Dezenfeksiyon ve Antisepsi Uygulamaları.” Türk Hijyen ve Deneysel Biyoloji Dergisi, 77(3).

Yılmaz, Z. (2021). Cerrahi Hemşireliği Uygulamaları. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Yurdakul, A., ve ark. (2020). “Tetanoz ve Güncel Yaklaşımlar.” Türk Enfeksiyon Hastalıkları Dergisi, 34(2).

İNTERNET KAYNAKLARI:

<https://www.sciencemuseum.org.uk/objects-and-stories/medicine/listers-antisepsis-system>

https://www.researchgate.net/figure/Paediatric-Lund-and-Browder-Chart_fig1_319994658

<https://medical-dictionary.thefreedictionary.com/rule+of+nines>

<https://www.elektrikrehberiniz.com/bilisim-teknolojileri/kuru-hava-sterilizasyon-97254/>

<https://rrs.ir/en/steam-biological-indicator-106-rrs-14-21120/>

<https://www.cerrahi.gen.tr/cerrahi-el-yikama.html>

<http://seyhanameliyathane.blogspot.com/2016/11/steril-gomlek-ve-eldiven-giyme.html>

<https://pedgastro.org/icerik/hickman2019.pdf>

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Maquet_Flow-I_anesthesia_machine.jpg

<https://www.pah.org/our-services/intensive-care-unit>

<https://www.acendis.com.tr/blog-detay/yogun-bakim-unitelerinin-onemi>

<https://akademiksunum.com/index.jsp?modul=document&folder=7aad7598dd47dd92f4c7cece4ab1ee8341b9f22c>

<https://www.mdpi.com/2075-1729/11/7/665/htm>

<https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/palliative-care>
<https://www.hemsis.hepdak.org.tr+6search.worldcat.org+6libguides.ku.edu.tr+6>
<https://www.pathologyoutlines.com/topic/forensicsgunshotwounds.html>
<https://www.shutterstock.com/search/skin+excoriation>
<https://lacerationrepair.com/wound-blog/interesting-case-achilles-tendon-laceration/>
<https://www.istockphoto.com/photos/puncture-wound>
<https://quizlet.com/523794128/64-sekotine-flash-cards/>
<https://step2.medbullets.com/infectious-dis/121809/animal-and-human-bites>
<https://medical-dictionary.thefreedictionary.com/rule+of+nines>
<https://www.begonya.com/yanik-nedir-yanik-turleri-nelerdir/>
<https://globalnews.ca/news/3545562/man-warns-of-dangers-of-sun-exposure-after-getting-2nd-degree-burns/>
<https://www.resusitasyon.com/yaniklar-ve-hastane-oncesi-yaklasim/dorduncu-derece-yanik/>
<https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/19805>
https://file.atuder.org.tr/_atuder.org/fileUpload/M6dumVyPoqu6.pdf
<https://journals.rcni.com/emergency-nurse/cpd/emergency-management-of-burns-part-2-en.2018.e1815/abs>
<https://zdravlje.eu/2011/05/18/furunculus-et-furunculosis/>
<https://www.healthbenefitstimes.com/glossary/carbuncle/>
<https://www.msmanuals.com/professional/dermatologic-disorders/bacterial-skin-infections/lymphangitis>
<https://www.msmanuals.com/en-jp/home/skin-disorders/bacterial-skin-infections/lymphadenitis>
<https://belvarosiorvosicentrum.hu/en/erysipelas>
<https://en.wikipedia.org/wiki/Tetanus>
[https://www.thelancet.com/article/S0140-6736\(19\)31137-7/fulltext](https://www.thelancet.com/article/S0140-6736(19)31137-7/fulltext)
<https://www.msmanuals.com/professional/infectious-diseases/anaerobic-bacteria/tetanus>
<https://www.apma.org/files/Gas%20Gangrene%20APMA%202017.pdf>

<https://vitalrecord.tamhsc.edu/school-of-public-health-grad-helps-develop-new-device-for-covid-19-patients/pre-oxygenation-for-general-anesthesia/>

<https://countrycatclinic.com/service/anesthetic-monitoring/>

<https://medstarhealthinfocus.org/orthopedics/joint-surgery/pacu/>

<https://www.onurozturk.com/dis-tedavilerinde-yatistirici-ve-anestezi/>

https://esmscourse.org/fileadmin/user_upload/ESMS_Course/Speaker_presentations/Andreas_Volz_and_Stephan_Nobbe_-_Workshop_Local_Anesthesia.pdf

<https://resources.wfsahq.org/atotw/ultrasound-guided-popliteal-block/>

https://en.wikipedia.org/wiki/Spinal_anaesthesia

<https://www.drgulersahin.com/2015/01/22/do%C4%9Fum-ve-sezaryen-anestezisi/>

https://en.wikipedia.org/wiki/Intravenous_regional_anesthesia

<https://www.orthobullets.com/hand/12105/frostbite>

<https://www.healthline.com/health/frostbite-stages>

<https://www.thebodyclinic.ch/fibrome-entfernen/>

<https://www.ideaklinik.com/hemanjiom-damar-beni.html>

https://www.researchgate.net/figure/Lipoma-on-the-dorsum-of-the-hand_fig2_276454728

<https://www.aimatmelanoma.org/melanoma-101/understanding-melanoma/moles-and-other-lesions/types-moles-skin-lesions/>

<https://www.aymekmedikal.com/en/surgical-blades/>